

Εκκλησιαστικό Γυμνάσιο – Λύκειο Φλώρινας

Project Τάξη 'Α Γυμνασίου

Τίτλος Εργασίας « Ήθη και Έθιμα της Φλώρινας»

Υπεύθυνος Εκπαιδευτικός Αθανάσιος Βουγιουκλής

ΦΛΩΡΙΝΑ

Η πόλη της Φλώρινας είναι σκαρφαλωμένη στις πλαγιές του όρους Βιτσίου και τη διασχίζει ο ποταμός Σακουλέβας. Ο περίπατος στις όχθες του ποταμού με τα πολυάριθμα εργαστήρια των Φλωρινιωτών καλλιτεχνών ανάμεσα στα μακεδονίτικα και νεοκλασικά σπίτια, προσφέρει αρκετό χρώμα ακόμα από την Φλώρινα του προηγούμενου αλλά και του δικού μας αιώνα. Η παραποτάμια αυτή περιοχή ήταν το ιστορικό, εμπορικό και κοινωνικό κέντρο της πόλης για πολλά χρόνια. Η εικόνα με τα νεοκλασικά δίπλα στα μακεδονίτικα κτίρια της, αποτέλεσε ένα παραδοσιακό οικιστικό σύνολο αρμονικά δεμένο. Ωστόσο, η Φλώρινα είναι η πόλη των ζωγράφων, των γλυπτών, των συγγραφέων των λαογράφων και των Μουσικών.

Ήθη και έθιμα

Φωτιές

Στις 23 προς 24 Δεκεμβρίου γίνεται το άναμμα της φωτιάς στις γειτονιές της Φλώρινας. Οι κάτοικοι μαζεύουν μήνες πριν τα ξύλα που θα χρησιμοποιήσουν και κρατάνε μυστικό το μέρος όπου φυλάσσονται. Η φωτιά σχετίζεται με την αρχαία λατρεία του θεού Ήλιου καθώς και με την Γέννηση του Σωτήρος. Αναφέρεται δε στους βοσκούς που κράτησαν ζεστό τον Ιησού στη φάτνη. Η νύχτα των φωτιών είναι μια μεγάλη υπαίθρια γιορτή με χορό, τραγούδι και edésματα. Στις 24 Δεκεμβρίου, τα παιδιά λένε τα κάλαντα στις γειτονιές και παίρνουν ξηρούς καρπούς και χριστόψωμα («κολατσίνα») ως φιλοδώρημα. Την Πρωτοχρονιά ανάβουν και πάλι φωτιές ως προτροπή για τη γρήγορη έλευση του Νέου Χρόνου. Δύο νέοι μεταμφιέζονται σε νύφη και γαμπρό και γυρίζουν στα σπίτια συγκεντρώνοντας φαγώσιμα που τα προσφέρουν στη συνέχεια στην εκκλησία ή σε άπορες οικογένειες.

Έθιμο της Σούρβας

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς αναβιώνει το έθιμο της σούρβας ή στόλβας

(φιλοδώρημα για τα κάλαντα) που είναι κατάλοιπο της γυναικοκρατίας. Νέοι άνδρες στροβιλίζουν τρεις φορές στον αέρα με το σκαμνί την γιαγιά του κάθε σπιτιού, φωνάζοντας «σούρβα μπάμπω και του χρόνου». Την ημέρα των Θεοφανείων αντί για τη γιαγιά σηκώνουν ψηλά τα παιδιά λέγοντας «στόλβη μπάμπω... και του χρόνου». Με τον τρόπο αυτό εύχονται τα καλύτερα για το Νέο Έτος. Το φιλοδώρημα αντιστοιχεί σε χρήματα ή/και φρούτα.

Έθιμο των Τζαμαλαρίων

Ανήμερα των Θεοφανείων, μετά τον αγιασμό των υδάτων στη λίμνη, τελείται στην Άρνισσα το έθιμο των Τζαμαλαρίων. Μια ομάδα ανδρών μεταμφιέζονται σε διαφορετικά πρόσωπα (καπετάνιος, ζιζάνιο, νύφη, παινευτής ... κλπ), πειράζονται μεταξύ τους και κυκλοφορούν στις γειτονιές χορεύοντας και πίνοντας με τη συνοδεία παραδοσιακών οργάνων.

Έθιμο της Περπερούνας

Πρόκειται για ένα πανάρχαιο έθιμο για την αναβροχιά που αναφερόταν στον Όμβριο Δία και στη συνέχεια στον Χριστό. Αναβιώνει κυρίως σε πόλεις και χωριά της Μακεδονίας. Ένα μικρό παιδί, αγόρι ή κορίτσι, ντύνεται «περπερούνα» (ή πιρπιρούνα) με αγριόχορτα, πρασινάδες ή φύλλα καρυδιάς και καταβρέχεται με νερό. Στη συνέχεια τριγυρίζουν στο χωριό κρατώντας δοχεία με νερό και τραγουδούν «Περπερούνα περπατεί, το Θεό παρακαλεί για να βρέξει μια βροχή, μια βροχή μια σιγανή...». Οι νοικοκυρές βρέχουν την περπερούνα και εύχονται να βρέξει.

Κέρνος

Πρόκειται για έθιμο γνωστό από την αρχαιότητα που σχετίζεται με την πανσπερμία, τη συγκομιδή, την καλή σοδειά. Ο κέρνος είναι ένα αρχαίο πήλινο κυκλικό αγγείο με υποδοχές όπου τοποθετούσαν σαν προσφορά στη θεότητα καρπούς και σπόρους από τις πρώτες συγκομιδές. Μετά την ιεροτελεστία, οι πιστοί κατανάλωναν τα πρόσφορα. Σήμερα σε παρόμοια τελετουργικά σκεύη γίνεται η προσφορά των καρπών σαν παράκληση στο Θεό για μια καλή σοδειά.

Έθιμο του Σίρνιτσι

Από την Κυριακή του Τελώνη και Φαρισαίου μέχρι την Κυριακή της Τυροφάγου τελείται το έθιμο του Σίρνιτσι (γλυκό, στα περσικά). Οι νοικοκυρές φτιάχνουν γλυκά, κυρίως χαλβά, και περιμένουν επισκέψεις χωρίς πρόσκληση ή προειδοποίηση. Ειδικά οι νοικοκυρές που έχουν κόρες πρέπει να περιποιηθούν ιδιαιτέρως τον κόσμο που θα έρθει για επίσκεψη. Με τον τρόπο αυτό προετοιμάζονται τα προξενιά για τα νεαρά κορίτσια.

Κουρμπάνι

Στη περιοχή της λίμνης Βεγορίτιδας, στο χωριό του Αγίου Παντελεήμονα αναβιώνει το έθιμο στις 27 Ιουλίου. Την παραμονή της εορτής του Αγίου Παντελεήμονα, οι χωρικοί αγοράζουν ένα μοσχάρι (κουρμπάνι) και το θυσιάζουν. Στη συνέχεια το θυσιασμένο ζώο βράζεται με λαχανικά και διανέμεται στον κόσμο. Πρόκειται για αρχαιοελληνικό τελετουργικό που οι κάτοικοι της περιοχής διατηρούν μέχρι σήμερα με σκοπό να κατευνάσουν και να τιμήσουν την Θεϊκή δύναμη. Οι εκδηλώσεις περιλαμβάνουν χορευτικά συγκροτήματα, αθλητικούς αγώνες στη παραλία (beach volley, handball), διαγωνισμούς κολύμβησης και ψαρέματος ...κλπ. Στη κεντρική πλατεία του χωριού το γλέντι διαρκεί μέχρι τις πρωινές ώρες της 27ης Ιουλίου.

Πολιτιστικός Αύγουστος

Διοργανώνονται το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου πολιτιστικές εκδηλώσεις που περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις, παραδοσιακά χορευτικά και μουσικά συγκροτήματα, συναυλίες ...κλπ.

Πρέσπεια

Πρόκειται για δεκαήμερη διοργάνωση μουσικών κυρίως εκδηλώσεων στα τέλη του Αυγούστου, στο νησί του Αγίου Αχιλλείου στις Πρέσπες. Ο πολιτιστικός αυτός θεσμός, που αναβιώνει ετησίως από το 1989 συμβολίζει την αδελφοσύνη και συνύπαρξη των λαών μέσα από την πολιτιστική δημιουργία. Οι εκδηλώσεις περιλαμβάνουν συναυλίες, βραδιές ποίησης, αφιερώματα και ανοιχτό γλέντι.

Γάμος

Προετοιμασία

Ορίζεται η ημέρα τον γάμου συνήθως η Κυριακή. Την Κυριακή μια βδομάδα πριν το γάμο πήγαιναν κορίτσια και αγόρια στο σπίτι του γαμπρού με σιτάρι και κουφέτα μέσα σ' ένα κόσκινο. Το σιτάρι το άδειαζαν μέσα στο δωμάτιο και τα κουφέτα τα πετούσαν μέσα σ' ένα σεντόνι που είχαν στρώσει κάτω και κουκούλωναν με το σεντόνι για να γεννηθούν κορίτσια και αγόρια. Το σιτάρι το πήγαινε ένας νέος (του οποίου και οι δύο γονείς ζούσαν στον υδρόμυλο για να γίνει αλεύρι. Από εκεί το έπαιρναν το απόγευμα της Δευτέρας. Το απόγευμα της Τρίτης άρχιζαν το προζύμι. Στο σπίτι τον γαμπρού ήταν οι συγγενείς και φίλοι. Το προζύμι το άρχιζαν, μια κοπέλα συγγενής του γαμπρού μαζί μ' ένα αγόρι, στους οποίους και οι δύο γονείς ζούσαν. Το νερό για το ζύμωμα τον προζυμιού το έφερνε από τη βρύση ένας νέος ο οποίος δεν έπρεπε να μιλήσει στη διαδρομή (αμίλητο νερό), για να έχει κατανόηση το ζευγάρι. Το κορίτσι που άρχιζε το προζύμι αλεύρωνε το γαμπρό και μετά ο γαμπρός

έπαιρνε αλεύρι και πήγαινε στο σπίτι της νύφης και την αλεύρωνε. Αυτό γινόταν για να γεννιούνται άσπρα παιδιά.

Το ίδιο γινόταν την Παρασκευή στο σπίτι της νύφης.

Την παρασκευή μαζεύονταν κορίτσια και αγόρια (ποσεστρίμες και κουλουπτσίδες) στο σπίτι τον γαμπρού και της νύφης και καθάριζαν όλους τους δρόμους, και έδιναν στα κορίτσια κάλτσες και καθρεφτάκι και στα αγόρια κάλτσες και χτένα. Στη συνέχεια ακολουθούσε τραπέζι (φασόλια, ελιές, χαλβάς).

Στόλιζαν ένα ξύλινο δοχείο, με πολύχρωμα χαρτιά και στο πώμα (άνοιγμα) έβαζαν λουλούδια. Αυτό λεγόταν κάρτα και το κουβαλούσε ένα συγγενικό πρόσωπο την ημέρα του γάμου.

Το βράδυ της Παρασκευής πήγαιναν οι κουλουπτσίδες και οι Ποσεστρίμες με πουγάτσα και με κρασί, στον κουμπάρο και παρακούμπαρο, για να τους καλέσουν για την Κυριακή.

Επίσης την Παρασκευή έσφαζαν τα ζώα που είχαν για το γάμο.

Μουσική

Η περιοχή της Φλώρινας εκφράζεται με μια ιδιαίτερη μουσική, στην οποία ο Βαλκανικός ρυθμός ζωντανεύει μέσα από τα χάλκινα πνευστά και τις μπάντες. Η γκάιντα και ο ζουρνάς αντικαταστάθηκαν από το κλαρίνο, την τρομπέτα και το τρομπόνι τα οποία ενώνονται μαγικά με το ταμπούρλο και παίζουν μουσική με μικρασιάτικες, σκοπιανές, βουλγάρικες, τσιγγάνικες, ποντιακές και ηπειρώτικες επιρροές. Σήμερα στη περιοχή της Φλώρινας υπάρχουν αρκετές μπάντες (κυρίως οικογενειακές) που συντελούν στη συνέχιση της ροής του βαλκανικού μουσικού ποταμού. Μια θεωρία θέλει τα χάλκινα να είναι κληρονομιά από τις ξένες στρατιωτικές μπάντες τότε που η Φλώρινα ήταν σταθμός εμπόρων και αριθμούσε 45 χάνια.

Οι δυνατότητες των χάλκινων και των συνεργαζόμενων με αυτά οργάνων δεν αφήνουν ασυγκίνητους τους λαϊκούς οργανοπαίκτες της Φλώρινας. Τα όργανα αυτά κυρίως λόγω της μεγάλης έντασης που παράγουν υιοθετούνται και χρησιμοποιούνται σε διάφορες γιορτές, πανηγύρια, γάμους κλπ. αντικαθιστώντας σταδιακά κάθε παλιό όργανο. Στο μεταβατικό στάδιο υπήρχαν κομπανίες με μεικτά σχήματα όπου συνυπήρχαν ταυτόχρονα τα μικρής έντασης βιολιά, λάουτα ακόμα και το ούτι με τα μεγάλης έντασης

χάλκινα. Αργά η γρήγορα οι δύο κατηγορίες χωρίζουν από μόνες τους οδηγώντας στη διαμόρφωση ενός μουσικού συνόλου υψηλής έντασης. Έτσι επικράτησε η λαϊκή χάλκινη κομπανία ή αλλιώς μπάντα

Χοροί

Οι τοπικές μουσικές συνοδεύουν τους χορούς της περιοχής που παρουσιάζουν ιδιαίτερη ποικιλία. Ο «Λυτός» ή «Πουστσένο», ο κατεξοχήν διαδεδομένος χορός, παρουσιάζει ποικιλία μελωδιών και το όνομα του προσδιορίζει τον τρόπο που χορεύεται (με τα χέρια χαμηλά, λυτά. Ο «Συρτός» ή «Ζαρακα» είναι ο χορός με τον οποίο ανοίγει κάθε γαμήλιο γλέντι. Το «Χασάπικο» ή «Ζάραμο» είναι χορός διαδεδομένος σε όλα τα Βαλκάνια. Ο «Γερόντικος» ή «Στάρτσικο» χορεύεται από τους γεροντότερους και έχει αργό χαρακτήρα.

Επίσης είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς στο Νομό Φλώρινας χοροί όπως η «Κόρη Ελένη» ή «Λένο Μόμε», τα «Τσουράπια», η «Παϊτούσκα» και ο «Ράικος». Το «Τικ», το «Κότσαρ», η «Σερανίτσα», η «Λετσίνα», το «Διπάτ», η «Τρυγώνα», το «Σαρίγκουδ» και το «Ομάλ» είναι οι πιο διαδεδομένοι χοροί των προσφυγικών κοινοτήτων του Νομού που κατάγονται από περιοχές της Μικράς Ασίας και του Πόντου.

Αυτά είναι σε γενικές γραμμές ορισμένα από τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής της Φλώρινας, ενδεικτικά του Λαογραφικού πλούτου που υπήρχε και υπάρχει μέσα στο διάβα των αιώνων.